

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของคำจีน“Mo-Xu”

---การศึกษาเปรียบเทียบคำจีน “Mo-Xu”

กับคำว่า “เบาะแส” ในภาษาไทย

“莫须”另释

——从底层残留到汉越同源之说

An Alternative Explanation of Mo-Xu

——Comparative Study of “Mo-Xu” in Chinese and “Bo-sae”
in Thai

吴圣杨¹

บทคัดย่อ: ปัจจุบันในวงการวิชาการจีนตีความสำนวนจีนว่า “莫须有 mò xǔ yǒu” (有 yǒu แปลว่ามี) หลายอย่าง เช่น “คงมี” “อาจจะมีย” “ต้องมี” และ “หรือว่าไม่มีอย่างนั้นเชียวหรือ” เป็นต้น ยังไม่มีข้อสรุปขั้นสุดท้าย งานวิจัยเกี่ยวกับ “莫须 mò xǔ” ที่มีอยู่ปัจจุบันยังไม่เคยใช้วิธีศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาอื่น งานวิจัยชิ้นนี้จึงทดลองศึกษาเปรียบเทียบ “mo xu” กับคำว่า “เบาะแส” ในภาษาไทย ด้วยวิธีนี้ผู้เขียนเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของ “mo xu” เพิ่มอีกอย่างหนึ่ง กล่าวคือ “mo xu” เป็นคำที่ชาวซ่งยืมจากภาษาพื้นเดิมของชาวเยว่โบราณ อันเป็นภาษาถิ่นหนึ่งของจีนใต้ หมายถึง เค้าวเื่อน ร่องรอย มีความหมายเดียวกันกับคำว่า “เบาะแส” ในภาษาไทย และแท้ที่จริงคำยืมนี้เป็นคำพื้นเดิมที่ร่วมเชื้อสายกับภาษาจีน

¹ อู่ เซ่งหยาง รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยภาษาและการค้าต่างประเทศกวางตุ้ง

吴圣杨, 中国广东外语外贸大学泰语系副教授。

Wu Shengyang, Associate Professor, Department of Thai Language, Guangdong University of Foreign Studies

คำสำคัญ: mo xu เปรียบเทียบคำศัพท์ ภาษาไทย ภาษาพื้นเดิม คำร่วมเชื้อสาย

[摘要]: “莫须有”的诠释众说纷纭, 如“恐怕有”、“或许”、“必须有”、“难道没有吗”等等。迄今为止有关“mòxū”词义的研究未曾使用词汇比较研究的方法, 正是运用这种方法, 通过泰汉语比较, 笔者为“莫须”词义提供一个新的解说, 即南迁的宋人借用了南方方言中的古越语底层词, 意“迹象、线索”, 但实际上是一个汉越同源的底层词。

[关键词]: 莫须; 词汇比较; 泰语; 底层残留; 同源词

Abstract: There are various explanations of word Mo-Xu-You, like ‘there might be’, ‘there must be’, etc. Through comparison of Chinese and Thai, this paper provides an alternative explanation of word Mo-Xu, which is clue, a loan word of ancient Yue, a dialect in southern China, borrowed in Southern Song Dynasty, and that the word is a substratum which originated in both Han and Yue.

Key words: Mo-Xu, words comparison, Thai language, remain of substratum, paronyms

引言

现代汉语中“莫须有”是一个诬陷构冤的代名词。说起“莫须有”的词义, 多数人会不由自主联想到它的出处, “莫须有”是宋朝的奸相秦桧加在忠臣岳飞头上的一个罪名。《辞源》: 宋李心传《建炎以来系年要录一四三绍兴十一年》: “初, 狱之成也, 太傅醴泉观使韩世忠不能平, 以问(秦)桧, 桧曰: ‘飞子云与张宪书虽不明, 其事体莫须有。’ 世忠怫然曰: ‘相公, 莫须有三字何以服天下乎?’ ” “莫须有”, 未定之词, 犹言或许。

但“莫须”是现代人的一个词, 《现代汉语规范词典》(2004)已无收录该词。《辞源》里“莫须”释义是“莫不要, 含有合应如此之意”, 典故中“莫须有”是秦桧的陈诉词, 控告岳飞谋反的理据, 而现用义是后人对整个典故的理解即“诬陷构冤”, 可见“莫须有”现用义与古义相反。由于“莫须”是一个复音节词, 词义与构成复音节词的两个词素意思看似不相关, 所以若非借助“莫须有”的典故, 现代人很难正确理解和使用“莫须有”一词。

不少名家早已对《辞源》中“莫须有”的释义另有探讨。辛更儒先生在《有关“莫须有”诸问题的考释》中说: ‘莫须有’释为

‘自应有’，后又在其《熊克〈皇朝中兴纪事本末〉的发现及其史料价值概述》中说到：“莫须有”三字本意即“必须有”，作“或许有”大误；吕叔湘先生考证了宋人的用法后提出“莫须有”就是现在的“恐怕、别不是”的意思；近来又有台湾知名节目主持人李敖作语境分析，认为“如果秦桧说恐怕有吧，这个太软弱了，不是当时的语气，所以我认为吕叔湘先生这个解释是不好的。”李敖的结论是“难道没有吗”，才能体现秦桧的傲慢和无礼，符合当时的情景¹。然而，学界对李敖的诠释也有争议，“莫须”的释义仍值得探讨。

汉语词汇学的研究离不开比较研究，即内部（古今南北）的比较和外部（亲属和非亲属语言）的比较²。笔者研究了能检索到的有关“莫须有”的主要考释，发现仍无人使用比较研究的方法。因此，笔者不憚浅薄，尝试利用这种方法给“莫须”再提供新的解说。

一、“莫须”的古百越语借用之说

1920年，马伯乐发表《唐代长安方言考》，强调上古汉语研究有赖于台语的比较³，现在汉台语的比较已经在语言学界的研究中占有重要一席。

泰语是台语的一支。现代泰语中“bo²² sæ²⁴ 迹象、线索”是一个常用的词语，一般与犯罪案件有关。如：

“迹象（线索）：Miss To Be Number One 魂消缘（因）情爱”（Thairat 日报 2005 年 12 月 3 日新闻标题）

“提供资料，提供线索，冤假投诉，请洽国家警察署”（泰国特别案件调查厅广告词）

泰语“bo²² sæ²⁴ 迹象”与“莫须”是音近词，“莫须”上古音为 mak siwo⁴，不仅音近，“bo²² sæ²⁴ 迹象”的语义也与秦桧言语所要表达的意思密切相关。《辞源》所引典故中秦桧之言若理解为：

¹ 凤凰卫视 2004 年 08 月 04 日李敖有话说 第一百零八集（节录）。
<http://www.phoenixtv.com/home/zhuant/fhxd/liaoyouhuashuo/200408/04305650.html> 2005 年 12 月 20 日。

² 李如龙，谈谈词汇的比较研究》，载李如龙主编《词汇学理论与实践》，商务印书馆，2001 年，第 132 页

³ 邢公畹。汉台语比较手册[M]。商务印书馆，1999。第 14 页

⁴ 郭锡良。汉字古音手册[Z]。北京大学出版社，1986。第 26、117 页。

“岳飞之子岳云给张宪的书信虽然没有明确显示，但岳飞叛国有迹象（线索）显示”。“有迹象”（或“有线索”）之事仍是“不实”之事体，也就是仍没有确凿的证据来定岳飞有叛国罪。难怪韩世忠怫然反问：“有迹象怎能成为定罪的根据？天下人怎能信服？”¹。所以“有迹象”作“莫须有”的解释也可行，其与《辞源》的释义“或许”相通，均含“未定”、“不实”之义。

李敖的情景分析有一定的道理，但从语用学角度分析，“难道”是一个语气副词，它在传疑评价中起重要的作用¹。若秦桧使用“难道”的句式，传达的是疑大于信的真性疑问的消息，这就会给对方留下辩解可能。而秦桧当时是在为岳飞的定罪提供说法。法庭话语的语用研究表明，大量使用遁词和不确定的语言（如 I think; sort of 等）、犹豫之词（如 uh, well）、疑问语调（回答问题时用升调，显示不肯定）、使用强化语（very, surely 等）的证人多为女性和社会经济地位低下者，受过良好教育的人则用“有力量”的方式讲话²。事件发生的场景毫无疑问是正式、严肃的。在朝廷这种庄严场合，使用中性的司法语言是集行政、司法权于一身的宰相应有的职业理性，感情倾向明显的语词，有损秉公执法的形象，有失国法之尊严。“难道没有吗”语气强烈，若从秦桧口中说出不仅表现出秦桧对掌握的证据的不确信，也在皇帝面前加强了自身敌视岳飞的表达效果，这于秦桧是不利的。至于“恐怕有”、“必须有”等明显带有不确定或有感情色彩的证词的可能性更不大，而“有迹象、有线索”虽然含有主观判断的因素在里面，仍缺乏足够的证据，但这却是对事件调查进展的客观陈述，所以相比之下，从语用学角度分析“迹象”或“线索”用来解释“莫须”更为贴切。

“莫须”在陈述句式中出现中的例子极少。吕叔湘先生在“莫须有”的考释中，所引自宋代典籍四个含有“莫须”的例句除了上述例句外，其余均是疑问句式。在陈述句中，“莫须”释为“迹象”或“线索”是可行的，现再引录两例宋代典籍中出现“莫须”的陈述式语句以证明笔者的观点。

1. 王巩《清虚杂著》中的〈随手杂录〉，记一妇人死而复生事，阴间官员有如下对话：金紫人即呼妇取纸，语二同坐曰：“误

¹ 齐沪扬，语气副词的语用功能分析，语言教学与研究，2003. 1: 62.

² 胡海娟，广东外语外贸大学学报，2004，第1期。

勾此人来矣。”绿衣人曰：“已来，将奈何？”朱衣人曰：“既误，莫须放回！”金紫人曰：“合如此！”

有的学者分析，这里的“莫须放回”，即“应该放回”，否则金紫人就不会肯定地说“合如此”了¹，笔者认同这一观点。进一步分析，金紫人的“合如此”是对朱衣人所说整句话的肯定判断，是对朱衣人的话语“既...”这个条件复句的附和，“合如此”表现出“按理应该”的意思，所以朱衣人的话语后半句是含有“就(便、则、那么)”的推测语义。“莫须放回”的完整含义是“那么就要放回”，这表明的是“事体的基本发展趋势”之义。但这个“放回”不是得马上执行的，只是指日可待而已，是一个“迹象”或“线索”，是事体较大可能性即“应该”的发展趋势。

2. 《金佗粹编》卷2高宗手诏：“据事势，莫须重兵持守，轻兵择利。”

此例中的“莫须”，若解释为“恐怕”或“别是”也是行得通的，但仔细分析，均有说话人不自信的语气。既是“高宗手诏”，那就是在传达高宗的旨意。而解释为“应该”比较能体现作为军权掌握者高宗应具有的气质，也能表达高宗的意图——指挥军队“重兵持守，轻兵择利”，与“据事势”呼应。那么，“重兵持守，轻兵择利”也就是即将发生的事体，也就是一种“迹象”或“线索”。

以上分析表明泰语“boʔ²² se:²⁴迹象、线索”与汉语“莫须”音近义通，它们是否有关系呢？语言学界的研究表明，中国东南方言闽粤客有一些古百越语留在方言里的“底层”词²，方言学称为语言“底层残留”现象。古百越人曾分布在我国南方，是侗台语族人的祖先。“莫须”在宋代是常用的词语，吕叔湘先生的考释主要根据宋代典籍。南宋都城临安曾是古越人之地，随着宋朝南迁——中国历史上政治、经济、文化中心从开封到临安的大转移，中国中原文化与东南文化有了密切的接触和交流，语言也不例外。因此，泰语“boʔ²² se:²⁴迹象、线索”与汉语“莫须”也许是因语言接触而产生的借用关系，即宋人借用了残留在当地方言的古百越语底层词“boʔ²² se:²⁴迹象、线索”，音译为汉字“莫须”。

¹ <http://www.china10k.com/simp/history/5/55/55z/55z06/55z0603.htm> 2005年12月20日。

² 李如龙，谈谈词汇的比较研究，载李如龙主编《词汇学理论与实践》，商务印书馆，2001年，第144页

二、“莫须”的汉越同源说

中国南方汉语里的“古越语底层”有不同情况。有的是南方汉语形式跟今天侗台语等兄弟民族语言相似，但可以证明汉越同源或早期互借¹。

在汉藏语同源词研究中，学者们已进行过大量的单音词的对比，积累了丰富的研究成果。用词族比较法来确认同源词是很常用的方法²，邢宫畹所用的深层对应体系的方法也是行之有效和不易被反驳的。在比较泰语“boʔ²² se:²⁴ 迹象”和汉语“莫须”这组双音节关系词中，笔者借鉴了前人的研究方法。通过比较研究，证明泰语“boʔ²² se:²⁴ 迹象、线索”与汉语“莫须”这组关系词，亦属汉越同源类型，即既跟侗台语对应，又跟上古汉语对应。

1. 泰语“ເບື້ boʔ²²”与汉语“莫”的同源分析

词义的发展是从具体事物到抽象概念引申。泰语有一词多义的特点，有些多义词并不是每一个释义都存在引申关系，但 ເບື້bo²² 的多个释义存在明显的引申关系。

ເບື້ boʔ²² 的释义是：1.座垫、垫子 2.位置、方位 3.轻轻 4.迹象。（泰汉词典 1990）ເບື້ boʔ²² 的释义中“垫子”是指一个具体事物，是一种包裹物，内为毛棉絮等填充物，它是坐、卧、倚靠的“中介物”，在席地而坐、卧的年代或有此民俗的族群人的意识中，“垫子”也就是“位置的标识”，正如汉语的“席”亦含有“座位”之义。“垫子”的基本特征是：摊开、铺底、包围、看不清内部、不实、软、轻等。显然 ເບື້ boʔ²² 由“垫子”的具象性特征和用途等引申分化了“轻轻”、“方位”、“迹象”等义。

ເບື້ boʔ²² 的辅音是先喉塞音，即汉语南方方言的ʔb。辅音ʔb和m的音变常见于侗台语³，ʔb和v的音转关系也有不少例子可以证

¹ 龚群虎. 南方汉语古越语底层问题新探[A]. 民族语文[J]2001年, 第3期, 第42页

² 蓝庆元. 汉语与侗台语的几个词族[A]. 广西社会科学[J]2004年, 第11期, 第128页

³ 潘悟云. 汉语南方方言的特征及其人文背景. 语言研究[J], 2004年第4期

明。台语韵尾-m、-n、-ng有交替现象类似汉语的韵尾-m、-n、-ng的交替现象，台语韵尾-m、-ng与-k也有交替现象，它们跟汉语-g、-gw、-kw等韵尾对应，或-k尾失落。¹

从音译结合分析，泰语 เมาะ boʔ²² 由一批音近义通的词群。名词有 หมอน mon²⁴ 枕头，หมวก muak²² 帽子，หม้อ mo:ʔ⁴¹ 锅，เบ้า baw⁴¹ (目) 眶，บ่อ bo:ʔ²² 井，มุง mun³³ 盖、围，หมก mok²² 埋藏，หมอก mok²² 雾，มอ mo:ʔ³³ 灰色，เมฆ me:k⁴¹ 云。动词、形容词有：เหมา maw²⁴ 承包、揣度，มอม mo:m³³ 黑的、涂抹，บอด bot²² 失明，เบา baw³³ 轻，มอญ mo:ɲ²⁴ 模糊，มัว mua³³ 朦胧，มืด mit⁴¹ 天黑，เมา maw³³ 昏迷、沉迷、醉，บอ bo:ʔ³³ 神经不正常，เหม่อ me:ʔ²² 出神，มุก muk⁵⁵ 吹牛、捏造，เบา(ใจ) baw³³ 轻(心)，มุง mun⁴¹ 企图、打算、指向，หม่น mon²² 灰暗灰色、阴郁等等。这些词分别含有“boʔ²² 垫子”蕴含语义的引申义即：“方位”、感觉“不实在”“不定”、“有隐情”、心情“郁闷”或思维“模糊”等。

汉语“莫”本意是“日晚”，上古音为 mǎk。假借为否定词后，本意另写为“暮”。“暮”与“冥”同源，“冥”与“雾”同源。王力说：“天蒙冒则为雾，为梦，为冥；目蒙则为盲，为眊，为眊，为蒙。故冒、帽、盍、雾、蒙、幪、梦、霁、瞢、冥、瞢、濛、朦、盲、矇、眊、眊诸字同源。都是和蒙冒的意思有关。”²可以看出这组同源词蕴含“暮色笼罩、蒙蒙、不清、虚无缥缈、轻”之意。

以上音义分析，可以看出 เมาะ boʔ²² 与音近义通的泰语词群有同族属关系，它们的语源义与汉语“莫”的本意“日晚”所蕴含的“暮色笼罩、蒙蒙、不清、虚无缥缈、轻”之意对应。所以用词族比较法的理论可以证明泰语 เมาะ boʔ²² 与汉语“莫”同源。

2. 泰语“se:²⁴”与汉语“须”的同源分析

泰语 แส se:²⁴ 也是多义词。它的释义名词有：1. 一种蔓生植物。2. 少女。一般与 สาว saw²⁴ 连用为 สาวแส saw²⁴ se:²⁴；动词有：1. 清算、清理 2. 揭露、摊开。(泰汉词典 1990) se:²⁴ 的各个释义是否亦存在引申关系呢？

¹ 邢宫晓。汉台语比较手册。商务印书馆，1999年，第56、523-558页。

² 王力。同源字典[Z]。商务印书馆，1982。第293、245页。

ແສsæ²⁴所指的具体事物“一种蔓生植物”和“少女”虽为不同事物但特性相同，即都有较强的繁衍能力。作为抽象概念的“清算、揭露、摊开”等释义与前两者也有内在的联系，这一点可以从ແສsæ²⁴的习惯用法即与ສາwau²⁴连用，从ສາwau²⁴的解释中得到证明。

ສາwau²⁴与ແສsæ²⁴近义，由两个近义词素组成双音节词是泰语词汇演变的规律之一¹。合成词ສາwau²⁴ແສsæ²⁴就属于这一类。ສາwau²⁴的释义名词有：1.少女。2.处女。3.可开始交配的雌性动物；动词有：1.抽、拉、2.跨（步）。（泰汉词典 1990）ສາwau²⁴是泰语本族语，属于基本词汇（basic word）。原始社会人们对人口繁殖认识初浅，在群婚的状态下，人类不可能识别生身父亲。女性在繁衍后代中功劳显著。“少女”则是原始人思维中未来一个宗族的始祖，也就是人们分清族系的参照点。所以“抽、拉”与“少女”同为“ສາwau²⁴”的释义也就不足为奇。“ສາwau²⁴”的词义分析也揭示了“ແສsæ²⁴”的释义“清算、揭露、摊开等”与“一种蔓生植物”和“少女”释义的内在联系。

泰语含有上述ແສsæ²⁴蕴含的语源义、引申义且与之具有音近关系的词有：ແສsæ²⁴拂尘、鞭子、通条、少女；ສຣ້ອຍsoj⁴¹女人、链子、鬃毛、悲伤；ໄສsaj⁴¹肠子、内情、底细；ສົ່ງs i:²²媒介物、传导；ໄຟs o:⁴¹铁链；ໄຮ່sa⁴⁵³啄理、冲刷；ເສາະsoj²²探索；ສົ່ງs o:²²显示、告状（古语）；等等。

以上的音义分析说明与sæ²⁴音近的泰语词群的同族属关系可以确定，它们的核心义与汉语“须”相通。“须”，上古音为s iwo。汉语“须”《说文解字》释义是：“待也”。所待之事物为“未成为事实”的“不定、不实”之事。在等待的意义上，“须、需”同属一词²。所以“须”与泰语ແສsæ²⁴“揭露、清算”所蕴含的“需要确定事实”之意相通。也就是说，泰语ແສsæ²⁴与汉语“须”具有同源关系。

我们还可以从深层对应体系中的三种类型之一——“同形异义型”的理论进一步论证泰语ແສsæ²⁴与汉语“须”的同源关系：

¹ 素南·安查理努军。泰语词汇系统，曼谷：朱拉隆功大学出版社，2003年，第23页。

² 王力。同源字典[Z]。商务印书馆，1982。第199页。

郭沫若先生考证金文“须”字时曾指出，“须”的本义是巫师，也就是巫覡之覡的本字。需、须、覡，本义相同。¹在古代风俗中，巫/覡作为中国上古神道教的祭司和礼官，地位崇高。在男曰覡，在女曰巫。女巫上古本也称须，如《楚辞》中的女须。在蒙昧的年代，当人们无法解释和应对赖以生存的复杂的自然界时，就对自然界产生了畏惧感，认为世间万物都有神灵支配，此时巫/覡成为神与人的中介，向人们解释无法理解的虚无缥缈的自然现象，是人们精神生活的向导。在泰民族原始母系社会中，最早的巫师是由女性首领充当，这种风俗至今仍有残留。所以“须”的本意“巫师”的蕴意与泰语 แส se:²⁴ 的“少女”的蕴义对应，即都为领袖。所以说，深层对应体系理论亦可以证明 แส se:²⁴ 与“须”的同源关系。

从单音词的对比，可以看出泰语多义词 เมาะ bo:²² 和 แส se:²⁴ 的各个释义均可以在汉语“莫”词族和“须”词族找到意义对应的词，เมาะ bo:²² 和 แส se:²⁴ 也分别拥有可与汉语“莫”词族和“须”词族对应的音近义通的词族群。无论是从词族对比的角度还是深层对应体系角度分析，都可以确定泰语 เมาะ bo:²² 与汉语“莫”、se:²⁴ 与“须”的同源关系。

从比较中亦可看出泰语双音节词 “เมาะแส bo:²² se:²⁴ 迹象、线索”实际上是由两个近义的单音节词素组成，词素均蕴含“不实”、“未定”之义。泰语词汇由单音节向复音节和多音节发展是泰语词汇发展的重要特征。由两个词义相同、相近或相反的单音节词组成一个泰语双音节词汇是泰语词汇双音节化的一个重要特点。这种现象同样见于汉语词汇发展中。上古汉语复音化的各种构词法萌芽于西周早期，完备于春秋战国²。汉语“莫”、“须”与泰语 เมาะ bo:²²、แส se:²⁴ 族词双音节化也有对应现象：

泰语如 มอมเมา มอ:m³³ maw³³ 麻醉、迷惑、蒙蔽；หมองมัว มอ:ง²⁴ mua³³ 郁闷；เมาเมา มอ:m³³ ma:j³³ 醉醺醺；หมองหมอง มอ:ง²⁴ m a:ง²⁴ 冷淡、疏远；สืบหา sip²² saw²⁴ 探寻、追究；สืบหา sip²² soi²² 探索、追寻；等等与汉语“蒙昧”、“冒昧”、“梦寐”、“茫茫”、“搜索”，等等

¹ <http://www.islamzs.org/show.asp?id=705>, 2006年12月26日。

² 董秀芳。词汇化：汉语双音词的衍生和发展。成都：四川民族出版社，2002年，第7页。

具有音义对应关系。汉语的“雾水”、“摸索”、“摸苏（绳索）”等与泰语“ $\text{บะแอส } bo^{22}sa^{24}$ 迹象、线索”也具有音义对应关系。

综上所述，无论从单音节词“ $\text{บะ } bo^{22}$ ”与“莫”、“ $\text{แอส } sa^{24}$ ”与“须”，还是从双音节词 $\text{บะแอส } bo^{22}sa^{24}$ 与“莫须”的比较分析，都可以证明泰语 $\text{บะแอส } bo^{22}sa^{24}$ 与汉语“莫须”的汉越同源说成立。

结论

笔者认为“莫须”有可能是北宋人在与南方人接触的过程中，借用了南方人的古越语底层残留词 $\text{บะแอส } bo^{22}sa^{24}$ ，但实际上是一个汉越同源的底层词。换句话说，“莫须”的产生及其给后人造成理解上的困惑的原因是因为词义的发展在各个地方并不一致，宋朝南迁促使南北语言文化更加广泛地交流，实为同源的语言如“莫须”一词也就被北宋文人借用了。“莫”被用作疑问副词从南北朝（420-589）开始直到现在¹。已有的“莫须”的研究中，均把“莫”当成测度疑问之词来考释。“莫”以本义及引申义使用的现代汉语词汇已不多见。但在南方，“莫”在很长的历史时期内仍以本意使用，如较大程度保留了古汉语的闽南方言中至今仍有“莫捏 $\text{bok}^{11} \text{liap}^{11}$ ”一词，意为“胡说、捏造。”如：无影无踪的代“志”，伊也莫捏会出来。（子虚乌有的事，他也能胡编乱造一通。）²这里的“莫”就是本意的引申义。也就是说，“莫”与“须”的词义在南方发展较北方慢，仍然保持更古老的含义。古汉语的研究从汉台语的比较中获益良多是不可否认的事实，因此，笔者借语言比较研究的方法，通过与泰语比较，为“莫须”的诠释提供一个新的说法，恳请方家批评指正。

¹ 吕叔湘. 吕叔湘论文集. 商务印书馆, 1983年, 第207页。

² 周长楫. 厦门方言词典. 江苏教育出版社, 1993年, 第338页

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของคำจีน “Mo-Xu”
——การศึกษาเปรียบเทียบคำจีน “Mo-Xu”
กับคำว่า “เบาะแส” ในภาษาไทย

Wu Shengyang¹

“莫须有 mòxū yǒu (有 yǒu แปลว่ามี)” ในภาษาจีนปัจจุบันใช้เป็นคำนาม แทนความหมายว่า “ใส่ความ” คนจีนคุ้นเคยกับที่มาของ “mòxū yǒu” ซึ่งเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับเย่วเฟย (จ๊กฮุย) ถูกกั๊กฉินฉินฮุย ใส่ความ พจนานุกรมที่มาของคำจีน ฉือหยวน บันทึกว่า แม่ทัพหานซื่อจง สงสัยและไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่เย่วเฟยต้องถูกลงโทษฐานทรยศขายชาติ เลยตั้งกระทู้ถามฉินฮุย ฉินฮุยตอบว่า “แม้จดหมายถึงจางเชียน ซึ่งเขียนโดยลูกชายจ๊กฮุยไม่ได้พูดถึงเรื่องนี้อย่างชัดเจน แต่เรื่องทรยศนี้มี ” ย้อนถามด้วยความโกรธว่า “ท่านครับ ‘มั่วซิวไห่’ สามคำนี้จะให้ประชาชนทั่วประเทศเชื่อและยอม ‘ได้อย่างไร’ พจนานุกรมจีนฉือหยวนอธิบายว่า “mòxū yǒu ” คือ ไม่นั่นเอง อาจจะ

มี คนจีนส่วนใหญ่คุ้นเคยกับการใช้สำนวนจีนว่า “mòxū yǒu” แต่จะไม่คุ้นกับคำว่า “mòxū” และไม่ใช่ในภาษาจีนปัจจุบันด้วยอธิบายว่า “mòxū” หมายความว่า “น่าจะ” แต่ “mòxū ” ไม่ได้รวบรวมไว้ในพจนานุกรมภาษาจีนปัจจุบัน (2004) แล้ว เราทราบดีว่า ในเรื่องเล่าเกี่ยวกับ “mòxū yǒu ” เป็นคำที่พูดออกมาจากปากของฉินฮุย เป็นหลักฐานที่อ้างในการฟ้องร้องว่าจ๊กฮุยทรยศขายชาติ แต่ปัจจุบัน “mòxū yǒu ” หมายความว่า การใส่ความ ซึ่งไม่ใช่ความหมายของของคำพูด

¹ อู่ เซิงหยาง รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยภาษาและการค้าต่างประเทศกว่างตง

吴圣杨, 中国广东外语外贸大学泰语系副教授。

Wu Shengyang, associate professor, Department of Thai Language, Guangdong University of Foreign Studies

ของจีนอยู่อย่างแน่นนอน เนื่องจาก “mòxū ” เป็นคำประสม ถ้าแยกออกจากกันทั้ง “莫 mò” และ “须 xū” ต่างมีความหมายของตนซึ่งไม่สัมพันธ์กับความหมายของ “mòxū ” แต่อย่างใด เพราะฉะนั้น ถ้าไม่อาศัยเรื่องเล่างักฮุยเข้ามาช่วย คนสมัยนี้จะเข้าใจความหมายของ “mòxū yǒu” ยาก

นักวิชาการจีนชื่อดังที่ไม่เห็นด้วยกับคำอธิบายของ “mòxū yǒu” ในฉือหยวนมีอยู่ไม่น้อย ในนั้น จินเกิงหลูกล่าวในบทความของท่านว่า “mòxū yǒu ” ต้องแปลว่า จำเป็นต้องมี หลี่ชู่เซียงเสนอในงานเขียนของท่านว่า “mòxū yǒu” แปลว่า คงมี เมื่อไม่นานมานี้ หลี่อ้าว ผู้จัดและดำเนินรายการโทรทัศน์ที่มีชื่อเสียงของไต้หวัน กล่าวในรายการของท่านว่า ถ้าพิจารณาสถานที่เกิดเหตุด้วย เราจะเห็นว่าคำอธิบายของ หลี่ชู่เซียง ไม่ค่อยถูก “คงมี” ฟังแล้วรู้สึกว่ามันน่าเสียงของจีนอยู่อ่อนเกินไป ผมว่า “mòxū yǒu” แปลว่า “ไม่มีกรณีนั้นหรือ” ตีว่า “คงมี” เหมาะกับสถานที่มากกว่า สามารถแสดงให้เห็นถึงนิสัยพาลของจีนอยู่¹ แต่คำอธิบายของหลี่อ้าว ก็ไม่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน จนถึงเดี๋ยวนี้อ คำอธิบายของ “mòxū yǒu” ในวงการวิชาการจีนยังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอน

การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาต่างๆ เป็นวิธีการศึกษาสำคัญวิธีหนึ่งในด้านศัพทวิทยาภาษาจีน ประกอบด้วยสองประการดังต่อไปนี้

ประการ 1 การศึกษาเปรียบเทียบภาษาในประเทศ หมายถึงการศึกษาเปรียบเทียบภาษาโบราณกับภาษาปัจจุบันหรือศึกษาเปรียบเทียบภาษาท้องถิ่น โดยเฉพาะภาษาเหนือกับภาษาใต้

ประการ 2 คือการศึกษาเปรียบเทียบภาษาจีนกับภาษาต่างประเทศทั้งภาษาที่มีเชื้อสายเดียวกันและไม่มีเชื้อสายเดียวกัน²

¹ 凤凰卫视 2004 年 08 月 04 日李敖有话说 第一百零八集 (节录)。
<http://www.phoenixtv.com/home/zhuanti/fhxd/liaoyouhuashuo/200408/04/305650.html> 2005 年 12 月 20 日。

² 李如龙, 谈谈词汇的比较研究, 载李如龙主编《词汇学理论与实践》, 商务印书馆, 2001 年, 第 132 页

จากการศึกษาข้อมูลเท่าที่ผู้เขียนสามารถรวบรวมไว้ได้ ผู้เขียนสังเกตว่า ก่อนหน้านี้ยังไม่มีผู้ใดวิจัยความหมายของ “mòxū” โดยใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบ เพราะฉะนั้น ผู้เขียนจึงตั้งใจทดลองใช้วิธีนี้ เพื่อเสนอข้อคิดเห็นอีกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับความหมายของ “mòxū”

1. “mòxū” เป็นคำยืมจากภาษาพื้นเดิม (substratum language) ของชาวเยวโบราณ

Henri Maspero นักภาษาศาสตร์ฝรั่งเศส ผู้เชี่ยวชาญในด้านภาษาจีนกล่าวไว้ในหนังสือเรื่องการวิเคราะห์ภาษาฉางอันในสมัยถังซึ่งแต่งขึ้นเมื่อปี 1920 ว่า การศึกษาภาษาจีนโบราณต้องอาศัยวิธีการศึกษาเปรียบเทียบกับภาษาใด ๆ จนถึงปัจจุบัน วงการวิชาการจีนก็ยังให้ความสำคัญมากในการศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ระหว่างภาษาจีนและภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นสาขาหนึ่งของภาษาไท ในภาษาไทยมีคำหนึ่งที่น่าสนใจ คือคำว่า “เบาะแส” ซึ่งเป็นคำที่คนไทยคุ้นเคย มักใช้เกี่ยวกับคดี

ทั้งการออกเสียงและความหมายของคำว่า “เบาะแส” และคำว่า “mòxū” ใกล้เคียงกัน “mòxū” ออกเสียงเป็น mak siwo ก่อนสมัยจีนซีฮ่องเต้¹ ถ้า “mòxū” แปลว่า “เบาะแส” ก็เข้ากับความหมายที่ฉินฮุ่ยได้แสดงออกมา ซึ่งก็คือ “แม้จดหมายถึงจางเซียน ซึ่งเขียนโดยลูกชายไม่ได้พูดถึงเรื่องงักฮุยทรยศชายชาติ แต่เรื่องนี้ก็มีเบาะแส” “มีเบาะแส” หรือ “เบาะแสมิ” หมายถึงมีเค้าเงื่อน มีร่องรอย แต่เรื่องมีอยู่จริงหรือไม่ยังไม่แน่นอน จึงไม่น่าแปลกที่หานซือจง ย้อนถามด้วยความรู้สึกโกรธว่า “มีเบาะแส’ จะใช้เป็นหลักฐานในการตัดสินลงโทษงักฮุยได้อย่างไร ทว่าฟ้าประชาราษฎร์จะยอมรับหรือ” จากการอธิบายข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า “mòxū” แปลว่า “เบาะแส” ก็ได้ ซึ่งมี

¹ 邢公畹. 汉台语比较手册[M]. 商务印书馆, 1999. 第 14 页

² 郭锡良. 汉字古音手册[Z]. 北京大学出版社, 1986. 第 26、117 页.

ความหมายใกล้กับ “อาจจะ” ที่อธิบาย เพราะ “เบาแส” และ “อาจจะ” ต่างแสดงความหมายว่า “ยังไม่แน่นอน”

หลี่อ้าวเสนอว่า “mòxū yǒu ” ต้องแปลว่า “ไม่มีกระนั้นหรือ” ก็มีเหตุผลของเขา แต่ถ้าวิเคราะห์ตามหลักวิชาว่าด้วยการใช้คำ “กระนั้นหรือ” เป็นรูปประโยคแสดงความสงสัย¹ ถ้าฉินอยู่พูดอย่างนี้แล้ว จะแสดงให้เห็นว่าฉินอยู่ ก็ไม่แน่นอนในคำพูดของตัวเอง และอาจจะทำให้ฝ่ายตรงข้ามมีโอกาสแก้ตัว แต่เราทราบที่อยู่แล้วว่า ในเวลานั้นฉินอยู่กำลังเสนอหลักฐานเพื่อตัดสินลงโทษกักขุย การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้ภาษาในศาลแสดงว่า การใช้คำเสี่ยง คำที่สื่อความหมายไม่แน่นอนและการลังเล คำเสริมให้แข็งแกร่งหรือการพูดในสำเนียงสงสัย ส่วนใหญ่เกิดกับพยานบุคคลที่เป็นผู้หญิงหรือผู้ที่มีฐานะเศรษฐกิจสังคมต่ำ ส่วนคนที่ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี จะพูดในลักษณะที่มีกำลังใจ คำพูดของเขาจะแสดงพลังออกมา² เหตุการณ์ถามตอบระหว่างฉินอยู่และหานซือจง เกิดขึ้นในราชสำนักซึ่งเป็นสถานที่ทางการมาก และมีความศักดิ์สิทธิ์ เช่นศาลในทุกวันนี้ ยิ่งกว่านั้น เหตุการณ์เกิดขึ้นต่อหน้าพระจักรพรรดิ เพราะฉะนั้นฉินอยู่ซึ่งเป็นขุนนางใหญ่ที่สุดในเวลานั้นต้องระมัดระวังคำพูดของตัวเองมากอย่างไม่ต้องสงสัย การใช้ภาษาตุลาการซึ่งเป็นภาษากลาง ไม่แสดงออกซึ่งความโน้มเอียงของอารมณ์ความรู้สึกเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับคนที่มียศตำแหน่งนั้น คำพูดที่ว่า “กระนั้นหรือ” เป็นคำเสริมให้แข็งแกร่ง มีน้ำเสียงหนัก ไม่เพียงแต่แสดงว่าฉินอยู่ไม่แน่ใจในหลักฐานที่ตัวเองเสนอออกมา ยังแสดงออกซึ่งความอาฆาตแค้นต้องกักขุยอย่างเห็นได้ชัด แม้ความขัดแย้งระหว่างฉินอยู่และกักขุยเป็นที่ทราบกันทั่วไปอยู่แล้ว แต่พูดแบบนี้ต่อหน้าพระจักรพรรดิอาจจะเพิ่มความลำบากให้แก่ตัวฉินอยู่เองมากกว่า เพราะฉะนั้น “ไม่มีกระนั้นหรือ” ไม่เหมาะที่จะเป็นคำพูดของฉินอยู่ในสถานที่เกิดเหตุ นั้น “คงมี” “อาจจะ” “ต้องมี” ยังไม่มีความเป็นไปได้ถ้าวิเคราะห์จากแง่วจนปฏิบัติศาสตร์ ส่วน “เบาแส”

¹ 齐沪扬, 语气副词的语用功能分析, 语言教学与研究 2003. 1:62

² 胡海娟. 广东外语外贸大学学报, 2004, 第 1 期

(หรือ “มีเบาะแส”) แม้มีส่วนที่เป็นอัตวิสัยแฝงอยู่บ้าง แต่การบอกเล่าว่ามีร่องรอยเป็น การรายงานเกี่ยวกับกระบวนการสืบสวนคดีอย่างเป็นภววิสัย ฉะนั้น ถ้าเปรียบเทียบกับ คำอธิบายที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ “เบาะแส” เหมาะที่จะเป็นคำแปลของ “mòxū” มากกว่า

ตัวอย่างประโยคบอกเล่าที่มีคำว่า “mòxū” น้อยมาก ในงานวิจัยของหลิวซู เจียง ตัวอย่างประโยคที่ตัวอย่างที่ถูกยกนั้น ได้มาจากหนังสือสมัยซ่ง ในนั้น มีแต่ ตัวอย่างประโยคเกี่ยวกับเรื่องราวกักขังดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้เท่านั้นเป็นประโยคบอกเล่า ที่เหลือสามตัวอย่างเป็นประโยคคำถาม ผู้เขียนเห็นว่า “mòxū” ในประโยคบอกเล่า แปลว่า “เบาะแส” ได้ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 1 ในหนังสือ Qing Xu Za Zhu ของหวางก่ง ได้บันทึกเรื่องราว เกี่ยวกับการฟื้นชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่ง และเจ้าหน้าที่ในยมโลกได้พูดคุยถึงเรื่องนี้ เจ้าหน้าที่ที่ใส่เสื้อสีม่วงทองพูดกับเพื่อนที่นั่งอยู่ข้าง ๆ ตัวเองสองคนว่า “เราเรียกผู้หญิง คนนั้นมาผิดแล้ว” คนใส่เสื้อสีเขียวถามว่า “นี่เขาถูกเรียกมาแล้ว เราจะทำไงดี” คนใส่เสื้อ สีแดงตอบว่า “เรียกผิดแล้ว mòxū ปล่อยเขากลับไป” คนใส่เสื้อสีม่วงทองพูดขึ้นว่า “ก็ ต้องเป็นอย่างนี้ซิ”

นักวิชาการบางคนเห็นว่า “mòxū ” ในตัวอย่างนี้แปลว่า “สมควร” และ “mòxū ปล่อยเขากลับไป” หมายความว่า “สมควรที่จะปล่อยเขากลับไป”¹ ผู้เขียนเห็น ด้วยกับความเห็นอย่างนี้ แต่ถ้าวิเคราะห์ลึกลงไปอีกก้าวหนึ่ง เราจะเห็นว่า “สมควร” มีความหมายตรงกับ “เบาะแส” เพราะคำพูดของคนใส่เสื้อสีม่วงทองว่า “ก็ต้องเป็นอย่าง นี้ซิ” เป็นคำยืนยันคำพูดของคนใส่เสื้อสีแดงที่ว่า “เมื่อเรียกผิดแล้ว mòxū ปล่อยเขา กลับไป” “ก็ต้องเป็นอย่างนี้ซิ” จึงมีความหมายเต็มว่า “ในเมื่อเราทำผิดแล้ว สมควรที่จะ แก้ไขความผิดของเรา” เพราะฉะนั้น “ปล่อยเขากลับไป” จึงเป็นการกระทำที่ น่าจะ เกิดขึ้นเพราะมีเหตุผล “mòxū ” แปลว่า “สมควร” จึงเท่ากับแปลว่า “เบาะแส” เพราะ

¹ <http://www.china10k.com/simp/history/5/55/55z/55z06/55z0603.htm> 2005 年 12 月 20 日.

การปล่อยตัวผู้หญิงคนนั้นเป็นเรื่องที่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น แต่ยังไม่แน่นอนเพราะ ยังไม่ได้ดำเนินการปล่อยตัว

ตัวอย่าง 2 พระราชโองการของพระเจ้าจักรพรรดิเกา จง ในหนังสือ Jin Tuo Cui Bian เล่ม 2 ทรงนิพนธ์ไว้ว่า “ดูสถานการณ์ mòxū จัดกองทัพจำนวนมากมาเฝ้ารักษา และจัดหาอีกจำนวนหนึ่งคอยหาโอกาสบุกโจมตีฝ่ายข้าศึก”

ในตัวอย่างนี้ “mòxū” แปลว่า “คงจะ” หรือ “อาจจะ” ก็ได้ เข้ากับความหมายของประโยค แต่ถ้าวิเคราะห์ละเอียดหน่อย ข้อมูลนี้เป็นคำนิพนธ์ของเกาจง จักรพรรดิของจีนพระองค์หนึ่งในสมัยซ่ง โดยทั่วไปแล้ว สมัยก่อนองค์จักรพรรดิไม่ว่า จะดำรงหรือทรงประกอบพระราชกรณียกิจใด ๆ ก็ต้องแสดงอำนาจและเกียรติภูมิของ พระองค์ท่านออกมา ถ้า “mòxū” แปลว่า “คงจะ” หรือ “อาจจะ” ความรู้สึกไม่มั่นใจ ของพระองค์ท่านจะปรากฏออกมา อาจทำให้ผู้รับพระราชโองการซึ่งเป็นกองทัพฝ่าย ซองเสียกำลังใจ แต่ถ้าแปลว่า “สมควร” จะดูเหมาะสมกว่า เพราะการจัดกองทัพอย่าง นั้นเป็นความคิดเห็นของเกาจง ผู้รับพระราชโองการจะเสนอความคิดเห็นต่างกันได้ ได้แต่ทำตามคำสั่งอย่างเดียว อีกอย่างหนึ่ง การตัดสินใจของเกาจง ก็มีเหตุผล คือ สถานการณ์กำหนด เมื่อแม่ทัพรับพระราชโองการแล้ว การจัดกองทัพตามความเห็นของ เกาจง ก็มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นในไม่ช้าแน่นอน แต่อย่างไรก็ตามการจัดกองทัพยัง ไม่ได้ดำเนินการ ยังเป็นเพียงร่ำร้องอยู่ เพราะฉะนั้น “mòxū” แปลว่า “สมควร” เท่ากับแปลว่า “เบาแส”

จากการวิเคราะห์ข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า คำว่า “เบาแส” ในภาษาไทยและคำจีน “mòxū” มีการออกเสียงใกล้เคียงกันและมีความหมายทะลุถึงกัน คำคู่นี้มีความสัมพันธ์กันใหม่

การศึกษาค้นคว้าของวงการภาษาศาสตร์จีนแสดงว่า ภาษาท้องถิ่นภาค ตะวันออกเฉียงใต้ของจีนเช่น ภาษาฮกเกี้ยน ภาษากวางตุ้ง ภาษาแคะเป็นต้น ต่างมี ภาษาชาวเยว่โบราณซึ่งนักวิชาการเรียกว่า คำตกค้างในชั้นล่างของภาษาชาวเยว่

โบราณ¹ ชาวเยว่หรือเรียกว่าชาวไปเยว่เคยอาศัยในภาคใต้ของจีนในสมัยโบราณ เป็นบรรพบุรุษของชนที่พูดภาษาตระกูลก้า-ไท “mòxǔ” เป็นคำที่ใช้บ่อยในภาษาสมัยซ่ง ตัวอย่างประโยคเกี่ยวกับ “mòxǔ” ที่หลิวซูเชียนนำมาวิเคราะห์ ส่วนใหญ่ได้จากหนังสือที่แต่งขึ้นในสมัยซ่ง สมัยซ่งแบ่งเป็นซ่งเหนือ(960-1127)และซ่งใต้ (1127-1279) เมืองหลวงของซ่งเหนือตั้งอยู่ที่ไคเฟิง ส่วนของซ่งใต้ตั้งอยู่ที่หลินอัน เหตุการณ์ของจังกุยกี้เกิดขึ้นในต้นสมัยซ่งใต้ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลจีนเพ่งย้ายเมืองหลวงจากไคเฟิงลงมาหลินอันไม่นาน หลินอันตั้งอยู่ในภาคใต้ของจีน พื้นที่บริเวณหลินอันเคยเป็นแหล่งอาศัยของชาวเยว่โบราณ การย้ายเมืองหลวงทำให้วัฒนธรรมจีนภาคเหนือและภาคใต้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกันอย่างกว้างขวาง การยืมภาษาซึ่งกันและกันจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะฉะนั้น “mòxǔ” จึงมีความเป็นไปได้ที่เป็นคำยืมจากภาษาของชาวท้องถิ่นหลินอันในสมัยซ่งใต้ แต่เป็นคำพื้นเดิมจากภาษาชาวเยว่โบราณ และภาษาจีน “mòxǔ” เขียนขึ้นตามการออกเสียงท้องถิ่น

2. “mòxǔ” ของชาวเยว่โบราณเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาจีน

ภาษาพื้นเดิมในชั้นล่างของชาวเยว่โบราณที่ตกค้างในภาษาท้องถิ่นของภาคใต้ของจีนแบ่งเป็นหลายชนิด มีคำจำนวนหนึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นคำร่วมเชื้อสายภาษาจีน²

ในการศึกษาเกี่ยวกับคำร่วมเชื้อสายในสายภาษาจีน-ทิเบต นักวิชาการได้ศึกษาเปรียบเทียบคำโดดในภาษาต่างๆ เป็นจำนวนมาก และได้สะสมประสบการณ์มาบ้างแล้ว การเปรียบเทียบคำร่วมเครือของแต่ละภาษาเป็นวิธีที่ยอมรับในวงการวิชาการ และเป็นวิธีที่ใช้กันทั่วไป³ การใช้ระบบเปรียบเทียบชั้นลึกอย่างถี่ถึงกว่านี้ในการศึกษา

¹ 李如龙, 谈谈词汇的比较研究, 载李如龙主编《词汇学理论与实践》, 商务印书馆, 2001年, 第144页

² 龚群虎. 南方汉语古越语底层问题新探[A]. 民族语文[J]2001年, 第3期, 第42页

³ 蓝庆元. 汉语与侗台语的几个词族[A]. 广西社会科学[J]2004年, 第11期, 第128页

คำร่วมเชื้อสายในภาษาจีนและภาษาไตก็เป็นวิธีที่ดีอีกวิธีหนึ่ง ผู้เขียนได้ศึกษาเปรียบเทียบคำว่า “เบาะแส” ในภาษาไทยกับคำจีน “mòxū” ซึ่งต่างเป็นคำประสมโดยใช้วิธีดังกล่าว ผลการศึกษาเปรียบเทียบปรากฏว่า คำศัพท์คู่นี้เป็นคำร่วมเชื้อสาย

2.1 คำว่า “เบาะ” ในภาษาไทยและคำว่า “莫 mò” ในภาษาจีนเป็นคำร่วมเชื้อสาย

ความหมายของคำมักพัฒนาตามกฎธรรมชาติ กล่าวคือ จากการหมายถึงสิ่งของรูปธรรมพัฒนามาเป็นความคิดนามธรรม ลักษณะของคำไทยแท้อย่างหนึ่งคือ คำหนึ่งมักมีความหมายหลายความหมาย ความหมายต่างๆ ของคำบางคำอาจไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่ความหมายต่างๆ ของคำว่า “เบาะ” มีความสัมพันธ์ขยายความระหว่างกันอย่างเห็นได้ชัด

ตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 อธิบายคำว่า “เบาะ” หมายถึง 1. เครื่องรองรับซึ่งมีลักษณะนุ่ม (เบาะลม) 2. อากาศที่ถูกอัดอยู่ภายใต้พื้นล่างของยานพาหนะ ทำหน้าที่เสมือนเป็นเบาะพยุหให้ตัวยานพาหนะลอยอยู่เหนือพื้นได้ตลอดเวลาที่เคลื่อนที่ไป 3. ที่มา เบาะแส ลู่ทาง ร่องรอย ลาดเลา เค้าวเื่อน ตำแหน่งแห่งที่ซึ่งทราบมาอย่างเลาๆ พอเป็นรูปเค้า ความหมายของคำว่า “เบาะ” ดังกล่าวมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน เรามาดูความหมายแรกก่อน “เครื่องรองรับซึ่งมีลักษณะนุ่ม” เป็นคำอธิบายสิ่งของรูปธรรมซึ่งมีลักษณะเบา อ่อน การปกปิดสิ่งของ ช้างในมืออะไรมองไม่ชัดเป็นต้น ในสมัยที่ยังไม่มีเตียงหรือเก้าอี้ เบาะยังใช้แทนคำบอกสถานที่หรือตำแหน่งได้ด้วย อย่างเช่นเมื่อเราพูดว่า “เขานั่งเก้าอี้นายกสโมสร” จะหมายถึงเขาดำรงตำแหน่งนายกสโมสร จึงไม่น่าแปลกว่า คำว่า “เบาะ” มีความหมายเกี่ยวข้องกับ “ตำแหน่งแห่งที่” และกล่าวได้ว่าความหมายอย่างอื่นของคำว่า “เบาะ” ต่างเป็นความหมายขยายของความหมายแรก

พยัญชนะต้นของคำว่า “เบาะ” ออกเสียงเดียวกันกับ ?b ในภาษาท้องถิ่นของภาคใต้ของจีน พยัญชนะ ?b มักเปลี่ยนเสียงเป็น m หรือ v ในภาษาส่ายต้ง-ไต เสียง

ตัวสะกด -ม -น -ง ในภาษาไทยมีสภาพสลับเปลี่ยนกันเช่นเดียวกับภาษาจีน¹ เสียงตัวสะกด-ม -ง และ -ก ก็มีสภาพสลับเปลี่ยนกัน และตรงกับเสียง-g -gw -kw ในภาษาจีนบางที่เสียง -ก หายไป²

จากการวิเคราะห์ทั้งการออกเสียงและความหมายของคำแล้ว เราจะเห็นได้ว่าคำว่า “เบาะ” มีคำร่วมเครือไม่น้อย คำนามเช่น หมอน หมวก หม้อ เบ้า บ่อ มุง หมก หมอก มอ เมฆเป็นต้น คำกริยาและคำวิเศษณ์เช่น มุง เหมมา มอม บอด เบา หมอง มัว มีด เมา บอ เหม่อ มุก เบา(ใจ) มุง หม่น เป็นต้น คำเหล่านี้ไม่เพียงแต่ออกเสียงใกล้เคียงกับคำว่า “เบาะ” หากยังมีความหมายเกี่ยวข้องกับความหมายที่แฝงอยู่ในคำว่า “เบาะ” ซึ่งก็คือ ทิศทาง ความรู้สึกไม่มั่นใจ มีเรื่องที่ปกปิดไว้ ความกลัดกลุ้มใจ และความคิดเลือนรางเป็นต้น

คำว่า “莫 mò” ในภาษาจีนเดิมหมายถึงพลบค่ำ ออกเสียงเป็น mò ก่อนสมัยจีนซ่งฮ่องเต้ ต่อมากลายเป็นคำปฏิเสธ ความหมายเดิมจึงเขียนเป็นคำว่า “暮 mù” แทน คำร่วมเชื้อสายกับ “暮 mù” มีหลายคำ ได้แก่ “冥 míng มีดมัว” “帽 mào หมวก” “雾 wù หมอก” “蒙 méng คลุม” “朦 měng ม่าน” “梦 mèng ความฝัน” “瞢 méng ตามัว” “暝 míng หลับตา” “濛 méng มัว” “朦 méng คลุมเครือ” “盲 máng ตาบอด” “朦 měng จัวเจีย” “眊 mèi ตามัว” “瞯 mào งงววย” เป็นต้น³ คำเหล่านี้ต่างมีความหมายเช่นความ “มีดมัว” “ลักษณะเบา” หรือ “การปกปิด” แฝงอยู่

จากการศึกษาเปรียบเทียบโดยใช้วิธีการเปรียบเทียบคำร่วมเครือของแต่ละภาษาข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่า คำว่า “เบาะ” ในภาษาไทยมีคำร่วมเครือหลายคำซึ่งมีเสียงและความหมายใกล้เคียงหรือตรงกับคำร่วมเครือของ “莫 mò” แสดงว่า คำว่า “เบาะ” ในภาษาไทยและ “莫 mò” ในภาษาจีนเป็นคำร่วมเชื้อสาย

¹ 潘悟云. 汉语南方方言的特征及其人文背景. 语言研究[J], 2004 年第 4 期

² 邢宫畹. 汉台语比较手册. 商务印书馆, 1999 年, 第 56、523-558 页。

3. 王力. 同源字典[Z]. 商务印书馆, 1982. 第 293、245 页。

2.2 คำว่า “แส” ในภาษาไทยและ “須 xū” ในภาษาจีนเป็นคำร่วมเชื้อสาย

คำว่า “แส” ในภาษาไทยเป็นทั้งคำนามและคำกริยา ก็มีความหมายหลายความหมายเช่นกัน ได้แก่ 1. ชื่อไม้เถาชนิด *Jacquemontia pentantha* ในวงศ์ *G. Don Convolvulaceae* 2. หญิงสาว มักใช้ประกอบกับคำว่าสาว ว่า สาวแส 3. แฉ ชำระ สะสาง เช่น “แสนา” หมายถึงวัดนา ตรวจสอบที่นา ท่านผู้อ่านอาจจะมีความรู้สึก ว่า ความหมายของคำว่า “แส” ทั้งหมดนี้ดูเหมือนไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่ถ้าเราวิเคราะห์ลึกลงไป ความสัมพันธ์ขยายความก็แสดงออกมาให้เห็นเช่นกัน

“ไม้เถาชนิด *Jacquemontia pentantha* ในวงศ์ *G. Don Convolvulaceae*” เป็นสิ่งของรูปธรรม เนื่องจากไม้เถาเป็นพืชที่ทอดยอได้ง่าย จึงมักจะมีลักษณะยาวเหยียด “หญิงสาว” ก็เป็นสิ่งของรูปธรรมเช่นกัน และมีลักษณะเหมือนไม้เถา เพราะหญิงสาวมีความสามารถให้กำเนิดแก่ลูกมากกว่าผู้หญิงต่างวัย ส่วนความหมายที่ว่า “แฉ ชำระ สะสาง” ก็มีความสัมพันธ์กับความหมายสองความหมายแรกข้อนี้พิสูจน์ได้จากคำว่า “สาว”

คำว่า “สาว” มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “แส” มักใช้ประกอบกับคำว่า “แส” กฎพัฒนาคำศัพท์ของภาษาไทยอย่างหนึ่งคือ คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันสองคำมักประกอบกันใช้เป็นคำเดียว¹ “สาวแส” เป็นคำประเพณี คำว่า “สาว” มีความหมายหลายความหมายเช่นกัน ได้แก่ 1. หญิงที่มีอายุพ้นวัยเด็ก 2. ชักหรือดึงสิ่งที่เป็นเส้นยาว ๆ ออกจากที่เข้าหาตัว เช่นสาวไหม ถ้าเราศึกษาความหมายของคำว่า “สาว” แล้ว เราจะเข้าใจได้ว่า แม้แต่ความหมายที่ว่า “แฉ ชำระ สะสาง” ก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหญิงสาวหรือไม้เถาด้วย เพราะสังคมไทยพัฒนามาจากสังคมที่สืบเชื้อสายทางฝ่ายแม่ คำว่า “สาว” เป็นคำไทยแท้และเป็น **basic word** ด้วย ในความคิดของคนไทยโบราณ หญิงสาวเป็นผู้ให้กำเนิดแก่ลูก หญิงสาวจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของตระกูลวงศ์ใดวงศ์หนึ่ง มนุษย์จึงแยกวงศ์ตระกูลได้ดีตามสายเลือดของหญิงสาว

¹ สุนันท์ อัญชลินกุล. ระบบคำภาษาไทย กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2003, หน้า 23.

เพราะฉะนั้น จึงไม่น่าแปลกที่คำว่า “สาว” มีความหมายที่ว่า “ชักหรือดึงสิ่งที่เป็นเส้นยาวๆ ออกจากที่เข้าหาตัว” การวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “สาว” ข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า ความหมายที่ว่า “ແຂ່ງ ซ้ำระ สะสาง” มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความหมายอื่นของคำว่า “ແຂ່ງ ”

คำไทยที่เสียงใกล้เคียงและมีความหมายตรงกับความหมายเดิมหรือความหมายขยายอย่างใดอย่างหนึ่งของคำว่า “ແຂ່ງ” มีหลายคำ ได้แก่ แส้ สร้อย ไล่ สือ โซ ไซ้ เสาะ ส่อ เป็นต้น

ก่อนสมัยจีนซีฮ่องเต้ คำว่า “须 xū” ออกเสียงเป็น siwo พจนานุกรม **Shuo Wen Jie Zi** ว่า “须 xū” รอคอยนั่นเอง การรอคอยสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความหมายเท่ากับว่าสิ่งที่เรารอคอยนั้นมีความไม่แน่นอน ต้องสืบเสาะความจริง เวลาจะแสดงความจริงการรอคอย คำว่า “须 xū” และ “需 xū (ความต้องการ)” ใช้แทนกันได้¹

จากการวิเคราะห์การออกเสียงและความหมายของคำข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มคำที่เสียงใกล้เคียงกับคำว่า “ແຂ່ງ” เป็นคำร่วมเครือกัน และกลุ่มคำนี้กับคำว่า “须 xū” ในภาษาจีนมีการออกเสียงใกล้เคียงกันและมีความหมายทะลุถึงกัน กล่าวคือ ต่างมีความหมายว่า “ต้องการสืบเสาะเหตุผลเพื่อสะสางเรื่องใดเรื่องหนึ่ง”แฝงอยู่ แสดงว่า คำว่า “ແຂ່ງ” ในภาษาไทยและ “须 xū” ในภาษาจีนเป็นคำร่วมเชื้อสาย ข้อคิดเห็นนี้ยังสามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการใช้ระบบเปรียบเทียบชั้นลึก

กัว ม่อรุ๊ว นักภาษาศาสตร์จีนชื่อดังคนหนึ่งเคยศึกษาค้นคว้าอักษรสัมฤทธิ์คำว่า “须 xū” ท่านกล่าวว่า “须 xū” เดิมหมายถึง แม่เมดหรือพอมด ภายหลังเขียนเป็น “覓 xí” ความหมายเดิมของคำว่า “需 xū” “须 xū” และ “覓” ตรงกัน² ในสมัยโบราณ แม่เมดหรือพอมด ทำหน้าที่ดำเนินพิธีการบวงสรวงสวรรค์หรือเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ มีฐานะทางสังคมสูงมาก พอมดเรียกว่า “覓 xí” ส่วนแม่เมดเรียกว่า “巫 wū” แต่ก่อนสมัยจีนซีฮ่องเต้ คำว่า “须 xū” ก็ใช้เรียกแม่เมดเช่นกัน ดังในหนังสือเรื่อง ฉู่

¹ 王力. 同源字典[Z]. 商务印书馆, 1982. 第 199 页.

² <http://www.islamzs.org/show.asp?id=705>, 2006 年 12 月 26 日.

ฉือ ในสังคมที่สืบเชื้อสายทางฝ่ายแม่ของชนชาติไทย ผู้หญิงเป็นหัวหน้าเผ่าชนทั้งในชีวิตด้านวัตถุและในชีวิตด้านจิตใจด้วย ทำหน้าที่ดำเนินพิธีการไหว้ผีบรรพบุรุษ ประเพณีนี้ยังมีร่องรอยในชีวิตชาวชนบทในทุกวันนี้ จะเห็นได้ว่า ความหมายเดิมของ “须 xū” และความหมายที่ว่า “หญิงสาว” ของคำว่า “ແສ” มีความหมายแฝงตรงกันซึ่งก็คือ เป็นหัวหน้าของเผ่าชน จึงกล่าวได้ว่า คำว่า “ແສ” ในภาษาไทยและคำว่า “须 xū” ในภาษาจีนเป็นคำร่วมเชื้อสายกัน

จากการศึกษาเปรียบเทียบข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่า การออกเสียงและความหมายต่าง ๆ ของคำว่า “เบาะ” และ “ແສ” ในภาษาไทยใกล้เคียงหรือตรงกับการออกเสียงและความหมายของคำใดคำหนึ่งในกลุ่มคำร่วมเครือของคำว่า “莫 mò” และ “须 xū” ในภาษาจีน คำว่า “เบาะ” และ “ແສ” ต่างก็มีคำร่วมเครือของตนซึ่งมีการออกเสียงและความหมายตรงหรือใกล้เคียงกับกลุ่มคำร่วมเครือของคำว่า “莫 mò” และ “须 xū” ไม่ว่าใช้วิธีการเปรียบเทียบคำร่วมเครือของแต่ละภาษาหรือใช้ระบบเปรียบเทียบชั้นลึก ต่างสามารถพิสูจน์ได้ว่า คำว่า “เบาะ” กับคำว่า “莫 mò” และคำว่า “ແສ” กับคำว่า “须 xū” เป็นคำร่วมเชื้อสายกัน

เรายังเห็นได้ว่า คำว่า “เบาะແສ” เป็นคำประสมด้วยคำไทยแท้สองคำซึ่งต่างมีความหมาย “ไม่แน่และต้องการสละสลง” แฝงอยู่ ลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาของคำศัพท์ภาษาไทยคือการประสมของคำ คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันตรงกันหรือตรงกันข้ามสองคำมักประสมใช้เป็นคำเดียว สภาพนี้เห็นได้ในภาษาจีนเช่นกันตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจวตะวันตก¹ การพัฒนาของคำเช่นนี้ในกลุ่มคำร่วมเครือ “莫 mò” หรือ “须 xū” ในภาษาจีนและ กลุ่มคำร่วมเครือของ “เบาะ” หรือ “ແສ” ในภาษาไทยก็มีสภาพตรงกัน เช่น

ภาษาจีนได้แก่ “蒙昧 méngmèi” ขาดความรู้ โง่เขลา “冒昧 màomèi” (พูดหรือกระทำ) ละลาบละล้ง ล่วงละเมิด “梦寐 mèngmèi” นอนฝัน “茫茫

¹ 董秀芳. 词汇化: 汉语双音词的衍生和发展. 成都: 四川民族出版社, 2002 年, 第 7 页.

mángmáng” กว้างใหญ่ไพศาล “搜索 sōusuǒ” สืบค้น เป็นต้น มีการออกเสียงและความหมายใกล้เคียงหรือตรงกับภาษาไทยได้แก่ มอมเมา หมอมมัว เมามาย หมองหมาง สืบสาว สืบเสาะ เป็นต้น ส่วนภาษาจีนที่มีการออกเสียงและความหมายใกล้เคียงหรือตรงกับภาษาไทยคำว่า “เบาะแส” นอกจาก “mòxū ” แล้ว ยังมีหลายคำ ได้แก่ “雾水 wùshuǐ” หมอก “摸索 mōsuǒ” ทดลองทำ ลองทำดู “摸苏 mōsū ” ทดลองทำ ลองทำดู เป็นต้น

กล่าวสรุปแล้ว ไม่ว่าการศึกษาเปรียบเทียบคำโดดหรือคำประสม ต่างสามารถพิสูจน์ได้ว่า “เบาะแส” ในภาษาไทยกับ “mòxū ” ในภาษาจีนเป็นคำร่วมเชื้อสายกัน

สรุป

ผู้เขียนเห็นว่า คำประสม “mòxū ” ในภาษาจีนอาจเป็นคำยืมจากภาษาพื้นเดิมที่ตกค้างอยู่จากภาษาชาวเยว่โบราณในภาษาของชาวท้องถิ่นภาคใต้ของจีนระหว่างช่วงเวลาที่คนจีนภาคเหนือและภาคใต้ใช้ชีวิตร่วมกันในสมัยชองใต้ แต่ที่แท้เป็นคำร่วมเชื้อสายกับภาษาจีนคำว่า “莫 mò” และ “须 xū” สาเหตุที่ทำให้คนรุ่นหลังมีการถกเถียงกันต่าง ๆ นานา เกี่ยวกับความหมายของ “mòxū ” คือ ความหมายของคำมีการพัฒนาไม่เท่ากันในแต่ละพื้นที่ การที่รัฐบาลจีนย้ายเมืองหลวงจากเหนือลงมาทางใต้ผลักดันให้การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมรวมทั้งภาษาระหว่างคนจีนภาคเหนือและภาคใต้กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม การยืมคำที่เป็นคำร่วมเชื้อสายเช่น “mòxū ” จึงเกิดขึ้น ภาษาจีนคำว่า “莫 mò” ใช้เป็นกริยาวิเศษณ์ในประโยคคำถามตั้งแต่สมัยหนานเป่ยฉาว (420-589) จนถึงปัจจุบัน¹ ส่วน “莫 mò” ที่มีความหมายเดิมหรือความหมายขยายจากความหมายเดิมไม่ค่อยใช้ในภาษาจีนปัจจุบัน ยกเว้นในภาษาท้องถิ่นโดยเฉพาะภาษาภาคใต้ของจีนเช่นภาษาฮกเกี้ยนซึ่งยังคงมีคำจีนโบราณเหลือไว้ในภาษาพูดเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น “莫捏 bok¹¹ liap¹¹” ในภาษาฮกเกี้ยน

¹ 吕叔湘. 吕叔湘论文集. 商务印书馆, 1983 年, 第 207 页。

หมายความว่าพูดบ้าง บอๆ หรือเสกสรรปั้นแต่ง¹ ความหมายของคำว่า “莫 mò” ใน
ที่นี่เป็นความหมายขยายจากความหมายเดิม หมายถึงหลักฐานไม่แน่แท้ สรุปแล้ว
ความหมายของ “莫 mò” และ “须 xū” ในภาษาภาคใต้เปลี่ยนไปช้ากว่าภาคเหนือ
ความหมายเดิมหรือความหมายขยายจากความหมายเดิมยังใช้กันทั่วไปในภาษาภาคใต้

เป็นที่ทราบกันทั่วไปอยู่แล้วว่า การศึกษาคำจีนโบราณมักต้องอาศัยการศึกษา
เปรียบเทียบคำจีนกับคำในภาษาไทยเข้าช่วย ผู้เขียนจึงศึกษาเปรียบเทียบคำจีนโบราณ
“mòxū” กับคำว่า “เบาะแส” ในภาษาไทย และเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความหมาย
ของ “mòxū” เพิ่มอีกอย่างหนึ่งในบทความนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้คำชี้แนะจาก
ท่านผู้อ่านทั้งหลาย

¹周长楫. 厦门方言词典. 江苏教育出版社, 1993 年, 第 338 页

